

Det store dommerlotteriet

Graveredaksjonen Sørøst

Journalister:

Christian Nicolai Bjørke 93226641 christian.nicolai.bjorke@nrk.no

Henrik Bøe 90256884 henrik.boe@nrk.no

Per Øyvind Fange 48193233 per.oyvind.fange@nrk.no

Foto/Redigering:

Christian Kråkenes 99620151 christian.krakenes@nrk.no

John-André Samuelsen 41690539 john-andre.samuelsen@nrk.no

Visuell utvikling:

Susanne Stubberud Rom 99457310 susanne.stubberud.rom@nrk.no

Vilde Jølstad Paschen 99491494 vilde.jolstad.paschen@nrk.no

Mira Feiring 91652133 mira.feiring@nrk.no

Reportasjeleder:

Rina Therese Blekkerud 95899763 rina.therese.blekkerud@nrk.no

Redaktør:

Anne Vinding 97593944 anne.vinding@nrk.no

Takk til:

Hele graveredaksjonen i Sør-Øst

Lighthouse Reports

Ingeborg Rygh Hjorthen

Hege Hogstad

Arnfinn Haagensen Midtbøen (sosiologiprofessor ved Universitetet i Oslo)

Publiseringer:

- Det store dommerlotteriet (2. januar 2024): <https://www.nrk.no/1.16649247>
- Stor NRK-gransking: Når vanlige folk er dommere, blir straffene mildere (1. januar 2024): <https://www.nrk.no/1.16610532>
- Vil trekke dommere blant folk flest (5. januar 2024): <https://www.nrk.no/1.16656431>
- Her er halve kommunestyret meddommere (15. januar 2024): <https://www.nrk.no/1.16661031>
- Meddommere er eldre og rikere: - Vi må gjøre en bedre jobb (31. januar 2024): <https://www.nrk.no/1.16713107>

Innhold

Innledning	1
Hypotese	1
Innhenting av dommer	1
Fra PDF-filer til strukturert database	2
Vi trengte mer informasjon	4
Alder og inntekt.....	5
Opprinnelse.....	6
Politikere	7
Slik fant vi mønstre i dissens-avgjørelser	8
Funn	9
Etikk.....	9
Historiefortelling og visuelt uttrykk	10
Konsekvenser	10

Innledning

Hver dag tar dommere i Norge avgjørelser som får store konsekvenser for folks liv. Likevel er det vanskelig å ettergå rettssystemet i Norge. Det finnes lite strukturert informasjon og forskning på hvem som dømmer oss og hvordan det eventuelt påvirker dommene. Det finnes heller ikke datasett som gir oss mulighet til å sjekke om hvem man er, påvirker hvilken straff man får.

Derfor ønsket vi å ettergå systemet som utøver den dømmende makten i demokratiet. Den dømmende makt skal være fri og uavhengig, men kan ikke være fri og uavhengig fra å bli undersøkt. Makten til å berøve enkeltmennesker friheten sin er enorm, og vi ville undersøke nærmere hvem som utøver denne makten i Norge og om det gjøres likt for alle. Derfor utarbeidet vi vårt eget datasett for å dykke dypere ned i hvordan rettssystemet i Norge fungerer.

Ideen vår var todelt. Først ønsket vi å se nærmere på hvem meddommerne i Norge er, og hvordan det påvirker avgjørelsene i norske rettssaler. Deretter var planen å undersøke hva hvem du er betyr for straffen du får i en norsk rettssal.

Denne metoderapporten handler om den første delen av prosjektet. Den andre delen er et samarbeid med Lighthouse Reports, med planlagt publisering høsten 2024.

Hypotese

Det er et viktig prinsipp i det norske rettssystemet at vi skal dømmes av våre likemenn. At vanlige folk deltar og er med på å dømme i retten skal bidra til å opprettholde rettssikkerheten.

Vår hypotese var imidlertid at meddommerne ikke er hvem som helst. Det er kommunene som utpeker meddommere hvert fjerde år, og det er deres ansvar å sørge for at meddommerne er våre likemenn. Men hvor rekrutterer de meddommerne fra? Vi hadde for eksempel grunner til å tro at de ikke var flinke til å holde alderssammensetningen nede.

Hypotesen vår ble dermed:

«Meddommere er ikke representative for befolkningen som helhet, og enda mindre representative for gruppen som står tiltalt. Dette får konsekvenser for straffene».

Innhenting av dommer

Det er ikke nødvendigvis uproblematisk å hente ned så mange dommer man ønsker, systematisere dem og lagre dem. Vårt prosjekt måtte inneholde dommer fra en lengre periode for å ha det godt nok datagrunnlag, men man kan for eksempel kun laste ned dommer tre måneder tilbake i tid fra domstol.no. Derfor var det viktig for oss å ha et

avgrenset prosjekt som ramme da vi bestemte oss for å systematisk innhente dommer for en periode.

For å kunne undersøke hypotesen vår trengte vi et stort antall dommer, og en metode for å gjøre disse dommene om til vårt eget strukturerte datasett. Siden vi først skulle se på meddommerordningen, bestemte vi oss for å kun laste ned meddommeravgjørelser. For å begrense undersøkelsen vår, valgte vi kun dommer fra tingrettene.

Vi kunne ha lastet ned alle dommene fra pressesidene manuelt. Men for å slippe å bruke mye tid på det, lagde vi et script som tok for seg nedlastingen. Med jevne mellomrom lastet scriptet ned eventuelle nye dommer til en ekstern harddisk. Dommer er offentlige dokumenter, men de inneholder også sensitiv informasjon. Derfor oppbevarte vi harddisken innelåst i et skap.

Selv om vi hadde hentet inn alle dommene som var synlige for journalister på domstol.no over en lengre periode, var dette langt fra alle dommene som ble avgitt i perioden. Noen dommer blir ikke lagt ut på denne siden, noen ganger fordi tingrettene har manglende rutiner, andre ganger fordi dommene var «avgjørelser med begrensninger i adgangen til offentlig gjengivelse».

Vi tok kontakt med Domstoladministrasjonen (DA) for å høre om vi kunne få hjelp til å få hentet inn en så høy prosentandel av totalt antall dommer som mulig. Vi ba blant annet om å få en liste over saksnumre til meddommeravgjørelser fra 2022 og første halvdel av 2023 fordelt på tingretter og lagmannsretter for å se hvor mange vi manglet. Tanken var at vi kunne søke innsyn i disse, hvis det ikke var for mange. DA var i utgangspunktet imøtekommende og virket interessert i problemstillingen. Men svaret var at forespørselen vår var for omfattende og at de ikke hadde noe hjemmel for å gi ut slike lister. De tilbød oss saksnumre for én måned. Det var i utgangspunktet for lite for oss, men vi takket ja siden vi da kunne få en indikasjon på hvor mange vi manglet. Til tross for gjentatte purringer, fikk vi imidlertid aldri denne listen.

Vi fikk kun tak i komplette lister over saksnumre ved én av tingrettene. I kombinasjon med offentlig statistikk fra DA gjorde det at vi kunne anslå at vi hadde mellom 60 og 70 prosent av alle meddommeravgjørelser fra 2022 og store deler av 2023.

Selv om vi gjerne skulle hatt en komplett liste, er dette en helt unik samling. Tidligere forskning har tatt for seg noen hundretalls dommer og trukket slutninger ut fra det materialet. Vi hadde i overkant av 9000 dommer.

Fra PDF-filer til strukturert database

Nå hadde vi i overkant av 9000 PDF-filer med dommer. Likevel var det lite vi kunne få ut av dommene dersom vi ikke klarte å få ut og strukturere sammenlignbar informasjon fra dommene.

Målet vårt ble derfor å lage et script i programmeringsspråket Python som hentet ut nøkkelinformasjon fra dommene og sendte informasjonen til en database.

Blant annet trengte vi å hente ut:

- Navn på fagdommer, meddommere og tiltalte
- Navn og fødselsdato på tiltalte
- Om dommen var enstemmig eller om det var dissens
- Dersom det var dissens, hvem av dommerne som var i flertall og hvem som var i mindretall
- Hvilke paragrafer det var tatt ut tiltale på

Vi løste dette ved å bruke denne fremgangsmåten:

- PDF-filen gjort om til ren tekst ved hjelp av Python-biblioteket PyMuPDF.
- Deretter brukte vi en kombinasjon av egne funksjoner og Pythons innebygde «split»-funksjon til å dele opp teksten i mindre deler.
- Så brukte vi regex til å finne informasjonen vi lette etter i den relevante delen av teksten. Regex står for «regular expressions», og er et verktøy som brukes til å søke etter eller manipulere tekst basert på spesifikke mønstre.

Det er relativt enkelt å hente ut navn på fagdommer, meddommere og tiltalte i de fleste dommer, fordi dette stort sett står på den første siden av dommen, og er formatert ganske likt i de fleste tilfeller. Men nøkkelinformasjon fra andre deler av dommene kan være vanskelig å hente ut på en pålitelig måte.

Et eksempel er å finne navn og fødselsdato på tiltalte. Navn står som regel på førstesiden på samme måte som for dommerne. Fødselsdato pleier å stå sammen med navnet helt i starten av domsslutningen, der det også ramses opp hvilken straff vedkommende eventuelt skal få.

Likevel nytter det ikke å kun hente ut domsslutningen og gjøre treff på tiltaltes navn og fødselsdato. I mange dommer er det flere tiltalte, og vi måtte da være sikre på at vi knyttet riktig tiltalt til riktig fødselsnummer. Vi måtte derfor lage omfattende funksjoner som ikke bare lette etter spesifikk tekst i dommene, men også sjekket at teksten var skrevet i riktig kontekst.

Her er et eksempel på bare en liten del av en lang regex-regel som skal fange opp ulike variasjoner av om fengselsstraffen er betinget. Denne skal finne skrivemåter på både bokmål og nynorsk, og både korte og lange varianter av en lignende tekst:

REGULAR EXPRESSION

3 matches

```
:/ ([Ff]ullbyrding(en|a)?|[Ff]ullbyrdelse)(\s+av\s+(fengsels)?straff(en|a))?\s+(utsettes|(blir|vert)(\s+i\s+medh[o|a]ld\s+av\s+straffelov[en|a]\s+\$\s?34)?\s+utsett)
```

TEST STRING

```
Fullbyrding av fengselsstraffen utsettes  
Fullbyrding av straffa vert utsett  
Fullbyrdelse utsettes
```

De tre setningene ovenfor ble altså alle fanget opp av denne regex-regelen.

Vi måtte prøve og feile mye for å være sikre på at ikke regex-funksjonene våre fanget opp feil tekst eller at de ikke fanget opp tekst de burde fange opp.

Vi ser at deler av denne jobben nå kan gjøres med kunstig intelligens, noe vi til en viss grad har brukt i del to av prosjektet som ikke er publisert ennå.

Etter mye jobb for å sikre at vi hentet inn informasjonen vi ønsket fra dommene, strukturerte vi informasjonen i json-format og sendte den til en database. Vi brukte databasesystemet MongoDB, men hadde det installert lokalt med tanke på sikkerhet og oppbevaring av sensitiv informasjon.

Vi trengte mer informasjon

Selv om vi nå hadde en database med nøkkelopplysninger fra alle dommene, trengte vi mer informasjon. Vi ville vite om meddommerne er som folk flest, både når det gjelder alder og inntekt.

Men vi ønsket også å sjekke om meddommerne representerer den delen av befolkningen med annen bakgrunn enn norsk. Vi ville se om tiltalte med annen etnisitet ble behandlet annerledes i rettsvesenet enn personer med norsk bakgrunn, og vi ville sjekke hvor mange meddommere som har en annen etnisitet.

Hvem som er meddommere er offentlig informasjon, og lister med meddommere ligger ute på meddommerutvalg.no. Vi lagde et script i Python for å hente ned navn, fødselsår og postnummer for alle meddommerne og sende denne informasjonen til en egen database.

Deretter koblet vi meddommerne vi hadde funnet i dommene med meddommerne fra meddommerlisten, slik at vi kunne gjøre analyser både for alle meddommerne, men også kun for dem som deltok i dommene vi hadde innhentet.

Denne koblingen var delvis automatisert. I de fleste tilfeller matchet meddommernavnene fra dommen kun med ett navn fra meddommerlisten. I tilfellene der det var flere navn som matchet, valgte vi manuelt den riktige meddommeren.

Inntekt var et viktig parameter da vi skulle sjekke hvor like meddommerne er «folk flest». Derfor ønsket vi å bruke skattelister for å kunne sammenligne meddommere, tiltalte og resten av befolkningen.

Siden vi nå hadde fødselsår og postnummer for meddommerne, kunne vi koble dem med informasjon fra skattelister for 2021, som var det nyeste tilgjengelige på tidspunktet vi gjorde dette arbeidet. Vi lagde et script som gjorde søk i skattelister. For mange av meddommerne var det kun ett treff på navn og fødselsår. I tilfellene der det var flere treff, måtte vi manuelt finne den riktige personen i skattelister.

Siden vi ikke bare ville se på alder og inntekt, men også etnisitet, trengte vi enda mer informasjon enn det vi fikk fra skattelister. Derfor hentet vi også inn informasjon fra Folkeregisteret, via tjenesten Infotorg. Her fikk vi blant annet informasjon om meddommernes fødeland.

Vi brukte en lignende metode for å finne informasjon om de tiltalte. Som oftest står tiltaltes fødselsdato i dommen. Derfor kunne vi gå rett til steget med å finne dem i skattelister, og deretter finne informasjon fra Folkeregisteret. For å sjekke at vi ikke hadde gjort noe galt i oppsettet vårt, gikk vi manuelt gjennom et tilfeldig utvalg på 100 personer og sjekket at det vi hadde i vår database stemte med virkeligheten.

Nå hadde vi grunnlaget vi trengte for å kunne sammenligne alder, inntekt og etnisitet for meddommerne, de tiltalte og befolkningen generelt.

Alder og inntekt

Vi bestemte oss for å sammenligne medianalderen for meddommerne, de tiltalte og befolkningen mellom 21 og 70 år. Denne aldersgruppen ble valgt fordi det kun er folk mellom 21 og 70 som kan bli valgt som meddommere i Norge.

Vi valgte å bruke medianalder fordi den gir et godt bilde på midtpunktet i aldersfordelingen uten å påvirkes av ekstremt høye eller lave verdier. Siden vi nå hadde fødselsår for både meddommere og tiltalte i databasen, var dette en relativt enkel jobb. Vi brukte Python-biblioteket Pandas til å gjøre utregningene.

Vi tok utgangspunkt i hvor gamle personene var i 2022, fordi dette er årstallet de fleste dommene i materialet vårt er fra. For å finne medianalderen for befolkningen generelt, brukte vi skattelister fra 2021. Vi sorterte ut alle personer mellom 21 og 70 år (fortsatt basert på alderen i 2022), og regnet ut medianalderen.

Når det gjaldt inntekt, regnet vi ut både gjennomsnittsinntekt og medianinntekt. Forskjellene mellom de forskjellige gruppene var omtrent like stor for både

gjennomsnitt og median. Vi valgte å bruke gjennomsnittsinntekt i saken fordi vi mente at dette tallet var lettere å forstå for leseren.

Vi ønsket vi å bruke tallet folk flest tenker på når noen spør hvor mye de har i lønn. Derfor gjorde vi et arbeid for å finne bruttolønn for både meddommerne, tiltalte og et utvalg av befolkningen. Først hentet vi inn alminnelig lønn og betalt skatt fra skattelister for 2021. Deretter har vi brukt en tabell fra SSB (<https://www.ssb.no/statbank/table/10924>) for å beregne skattefradraget.

For å beregne inntektstall for 2023 har vi tatt utgangspunkt i den prosentvise endringen av lønn fra 2021 til 2023, som har vært på 10,7 prosent, og justert opp lønnen tilsvarende dette.

I ettertid ser vi at vi burde ha valgt enten gjennomsnitt eller median for både alder og inntekt fordi det kompliserer historiefortellingen å bruke ulike parameter.

Opprinnelse

Meddommerne skal være representative for hele befolkningen. Da må det også være viktig at folk med en annen bakgrunn enn norsk er meddommere. Dette var utgangspunktet vårt da vi ville undersøke i hvor stor grad dette var tilfelle, og hvilke utslag det fikk for dommene.

En viktig årsak til å undersøke dette, er at mange av de *tiltalte* har annerledes navn og hudfarge enn majoriteten av befolkningen i Norge. Møter de fordommer i retten?

Det var imidlertid vanskelig å finne ut hvordan vi kunne gjøre dette på en best mulig måte, og vi var også redde for å trå feil i bruk av metode på dette punktet. Det var ikke enkelt å finne målbare parametere. Informasjonen vi hadde samlet inn fra Folkeregisteret inkluderte fødeland, men dette alene betyr ikke nødvendigvis at man oppfattes som å ha utenlandsk bakgrunn i rettssystemet.

Vi kom fram til at *navn* potensielt kunne spille en rolle i hvordan man blir møtt i rettssystemet. Vi hadde jo for eksempel hørt mange historier om folk med «utenlandske» navn som har problemer med å bli kalt inn til jobbintervju. Kanskje noen av de samme mekanismene fører til diskriminering i rettssystemet?

Å kun bruke navn til denne undersøkelsen kunne likevel fort gitt et skjevt inntrykk av virkeligheten. I vårt materiale var det flere med svært vanlige norske navn som var født i land rundt om i verden. Disse kunne være barn av ambassadeansatte, misjonærer eller andre som har bodd i utlandet i en periode. Eller det kunne være folk fra andre land som har navn som også er typisk norske. Det var selvfølgelig også personer født i Norge med navn som indikerer at deres foreldre hadde røtter i andre land.

For å fange opp noen av disse nyansene, valgte vi å bruke en kombinasjon av navn og fødeland i vår analyse.

Vi brukte Statistisk sentralbyrås liste over de 2000 mest vanlige jente- og guttenavnene i Norge som utgangspunkt for å fange opp «norske» navn.

Deretter gikk vi manuelt inn i listene og fjernet navnene vi vurderte som «ikke norskklingende». Dette var basert på skjønn, og det er selvsagt en fare for at utvelgelsen her ble farget av våre egne fordommer. For mange av navnene syntes vi det var vanskelig å avgjøre om de er «norskklingende» eller ikke.

Når det gjaldt fødeland valgte vi å følge SSBs skille mellom Norden og resten av verden, fordi de språklige og kulturelle likhetene gjør at det tradisjonelt rapporteres om mindre diskriminering for eksempelvis svensker i Norge enn for en del andre innvandringsgrupper.

Dette ga oss etter hvert fire kategorier:

- a: Personer født i de nordiske landene med et vanlig fornavn i Norge.
- b: Personer født i utlandet med et vanlig fornavn i Norge.
- c: Personer født i de nordiske landene med et fornavn som ikke er vanlig i Norge.
- d: Personer født i utlandet med et fornavn som ikke er vanlig i Norge.

Vi kontaktet sosiologiprofessor Arnfinn Haagensen Midtbøen for å få innspill på metoden vi brukte. Til slutt endte vi opp med å sammenligne gruppe a med gruppe d. Vi antok at personene i gruppe b og c i svært varierende grad kunne tenkes å oppleve diskriminering fordi bakgrunnen er sammensatt.

Derimot følte vi oss relativt trygge på at gruppe a i hovedsak bestod av nordmenn som opplever lite diskriminering, mens de som havnet i gruppe d er den hvor flest kunne tenkes å oppleve slik diskriminering. I tillegg var gruppe b og c relativt små. Datagrunnlaget ble ikke spesielt mye svakere ved å holde dem utenfor. Dette er ikke en perfekt måte å definere utenlandsk bakgrunn på, men vi mener den gir en nyansert fremstilling basert på den tilgjengelige informasjonen.

Det hadde blitt en for stor operasjon for oss å gjøre denne undersøkelsen på hele befolkningen. Derfor måtte vi lage et utvalg for å kunne sammenligne meddommere og tiltalte med befolkningen generelt. Det gjorde vi ved å trekke 10.000 tilfeldige personer mellom 21 og 70 år fra skattelistene.

Det tilfeldige uttrekket ble gjort ved å først importere alle personer fra skattelistene for 2021 til et Pandas-DataFrame i Python. Deretter brukte vi «between»-funksjonen til å sortere ut alle født mellom 1951 og 2000 for å kun fange opp folk som var mellom 21 og 70 i 2021. Til slutt brukte vi «sample»-funksjonen i Pandas for å gjøre et tilfeldig uttrekk av disse.

Politikere

Det er politikere i hver kommune som har ansvar for å fylle opp og godkjenne listen med meddommere. Derfor ville vi sjekke om en overvekt av meddommerne også var

eller hadde vært politikere. **Hypotesen** var at politikerne kanskje har lettere for å spørre folk som er i deres omgangskrets, og at mange av disse også er politikere.

På Valgdirektoratets nettsider kan man finne oversikt over alle kandidater i både stortings- og kommune- og fylkestingsvalg tilbake til 2007. De nyeste valgene lå pent samlet i ett Excel-ark, mens de eldste var delt opp i fylker. Det var noen variasjoner i hvor mange kolonner med informasjon hvert valg hadde, og hva disse kolonnene het. Derfor lagde vi en mal med navn og rekkefølge og ryddet i alle Excel-arkene slik at de hadde samme struktur. Til slutt samlet vi alle i ett dokument.

Valglistene for Stortingsvalget i 2005 fant vi på nettsidene til «Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør». Vi måtte lage et ganske kronglete Python-script for å skrape informasjonen, for det var ikke noen nedlastingsknapp. I etterkant av publiseringen vår har denne muligheten dukket opp på nettsidene, så vi går ikke nærmere inn på hvordan vi gjorde det.

Vi prøvde også å få tak i valglistene fra tidligere valg, og ble sendt fram og tilbake mellom Valgdirektoratet, SSB, Kunnskapsdepartementet og Arkivverket. Til slutt havnet vi hos Nasjonalbiblioteket som sa at vi kunne få 2003-valget der, men listene lå som A5-ark i 12 bokser i kjelleren. Vi vurderte at det ble for arbeidskrevende. Dessuten var det mulig å argumentere for at du ikke var spesielt politisk aktiv hvis det var over 20 år siden du hadde stilt til valg.

Til slutt satt vi igjen med 346.000 rader med folk som hadde stilt til valg siden 2005. En del av disse var duplikater, siden flere har stilt til valg flere ganger.

Slik fant vi mønstre i dissens-avgjørelser

Vi ville ikke bare undersøke om meddommerne er annerledes enn folk flest, men også hvordan straffene blir påvirket av dette. Vi var interessert i sakene der meddommerne er uenige med fagdommeren, fordi dette er sakene der meddommernes betydning er tydeligst. Meddommerne er alltid i flertall, og kan avgjøre saker dersom begge er uenige med fagdommeren. Vi ønsket å kontrollere hvor godt dette fungerer i praksis.

Som nevnt tidligere fanget vi opp om hver enkelt dom var en dissens-dom eller enstemmig. I tillegg fanget vi i de fleste tilfeller opp hvilke dommere som var del av et flertall eller mindretall når det var dissens. I dommene der regex-løsningen vår ikke klarte å fange opp dette, gikk vi gjennom teksten manuelt.

Vi ønsket å se om vi fant et mønster i om meddommerne ønsket mildere eller strengere straffer når de var uenige med fagdommeren. For å finne ut av dette måtte vi gjøre en større manuell jobb. Totalt var det 605 dissensavgjørelser i databasen vår. Vi eksporterte navn på fagdommer, meddommere og hvem som var i mindretall eller flertall til et Excel-ark.

For hver av disse dommene gikk vi gjennom delen av teksten som handlet om dissens for å sjekke hvem av dommerne som ønsket en strengere straff, og hvem som ønsket en

mildere straff. For hver dom noterte vi «strengere», «mildere» eller «som fagdommer» for hver av meddommerne. Vi sammenlignet altså alltid med fagdommeren, fordi målet var å se hva meddommerne ville gjøre annerledes. Etter at vi var ferdig med denne jobben kunne vi importere Excel-arket til Python med biblioteket Pandas. Der gjorde vi analyser av resultatene. Det viste seg at meddommerne som oftest ønsker mildere straffer enn fagdommeren når de er uenige.

Funn

Etter å ha gjort disse undersøkelsene så vi mye som bekreftet hypotesen vår om at meddommerne i Norge ikke er representative for befolkningen som helhet:

- Medianalderen til meddommerne var 9 år eldre enn den delen av befolkningen som kan bli meddommere.
- Meddommerne tjente i snitt 200.000 kroner mer enn folk flest.
- Og hele 92 prosent av meddommerne var født i Norden og hadde et norskklingende navn, mot 76 prosent av befolkningen generelt, og 67 prosent av de tiltalte.
- Vi avslørte også at 24 prosent av meddommerne i Norge er eller har vært politisk aktiv i løpet av de siste 18 årene. Dette tallet er høyt sammenlignet med befolkningen generelt over 18 år. Der har 5 prosent stått på en valgliste i samme periode.

I tillegg viste undersøkelsen vår noen interessante mønstre når det gjaldt dommene der meddommerne er uenige:

- De som tjener minst og de som har en annen bakgrunn enn norsk ville oftere ha mildere straffer enn de som tjener godt og de som har norsk bakgrunn.
- Og de yngste er mye oftere strengere i saker som handler om seksuallovbrudd og trafikk enn de som er eldre.

Etikk

I dette prosjektet har vi satt sammen datasett med mange personopplysninger. Dette har satt store krav til hvordan vi håndterer opplysningene. Vi har oppbevart både dommene (i form av PDF-filer) og databasen på eksterne harddisker og/eller egne lokale maskiner.

Vi har også satt sammen personopplysninger fra flere kilder (Skattelistene og Folkeregisteret). Forholdsreglene vi har tatt er, som nevnt ovenfor, trygg lagring, i tillegg til at vi sletter opplysningene når vi er ferdige med prosjektet.

Det har vært vanskelig å komme fram til hvilken metode vi burde bruke da vi skulle undersøke etnisitet. Vi endte opp med en kombinasjon av navn og fødeland. Da vi skulle sammenligne «norskklingende» navn, gikk vi gjennom SSBs lister over vanlige norske navn og fjernet navn vi ikke mente var «norskklingende». Denne metoden har tydelige svakheter, fordi mange navn kan oppleves som i grenseland for å være «norskklingende». Da kan det fort bli ganske tilfeldig hvilke navn som fjernes eller

beholdes, og listen hadde neppe blitt helt lik om man hadde satt flere personer til å gjøre det samme.

Målet vårt i del 1 av prosjektet har vært å finne ut om meddommere er representative. Når vi undersøker dette sammenligner vi mot noe vi mener er representativt. Men uansett hvordan vi gjør dette, må vi ta noen valg. For hva er egentlig den mest representative sammensetningen av meddommere? Vi har valgt å sammenligne med folk i Norge mellom 21 og 70 år, fordi det er denne delen av befolkningen som per i dag kan bli meddommere.

Men vi kunne ha valgt å sammenligne med for eksempel hele befolkningen i Norge over 18 år. At det kun er folk mellom 21 og 70 som kan bli meddommere, er jo bare en regel noen har laget, og som kan endres. Vi mente likevel at det var mest naturlig å sammenligne med denne aldersgruppen, fordi vi da kunne si noe om hvor representative meddommerne er i virkeligheten mot hvor representative de kan være gitt de reglene som finnes for utvelgelse av meddommere i dag.

Historiefortelling og visuelt uttrykk

Artikler som denne, der vi presenterer funn fra en omfattende undersøkelse, kan fort virke akademiske og være vanskelige å henge med på. Vi ønsket å lage en enkel artikkel som viser fram funnene, men er lett å lese og forteller en historie.

Derfor fikk vi med oss utviklere og visuelle designere for å lage et visuelt konsept og helhetlig uttrykk for saken. Vi kom opp med ideen om å presentere historien som et lotteri og å bruke lotterikuler som et gjennomgående element i saken. Siden meddommere blir trukket før hver rettssak, syntes vi lotterikonseptet var en god måte å enkelt forklare hvordan meddommersystemet i Norge fungerer.

Vi kom over to dommer som vi mente var gode eksempler på ganske like saker der meddommernes valg hadde ført til svært ulikt utfall. Dommene handlet om to kollegaer som hadde kjørt el-sparkecykel med promille. Den ene mistet førerkortet i 9 måneder, mens den andre fikk beholde førerkortet, fordi meddommerne var uenige med fagdommeren. Vi brukte historien som en ramme for fortellingen i hovedsaken vår.

Konsekvenser

Hovedfunnet fra del 1 av prosjektet vårt er at meddommerne i Norge er rikere, eldre og «norskere» enn folk flest. I år har det vært nye meddommer-valg i norske kommuner, og først nå i høst kan vi sjekke om sammensetningen er mer eller mindre representativ enn sist. Dette har vi planer om å gjøre.

Etter undersøkelsen vår sa Domstoladministrasjonen at de skal bli bedre til å informere om viktigheten av representativitet. Dette skulle de gjøre før årets meddommervalg.

Etter å ha sett resultatene av undersøkelsen vår uttalte Advokatforeningen at reglene for valg av meddommere bør endres. De mener en trekning fra Folkeregisteret er en bedre løsning.